

Даниил Кравец

**ОТНОШЕНИЕ ЛЕГАЛЬНЫХ УКРАИНСКИХ ПАРТИЙ ГАЛИЧИНЫ К СОВЕТСКОЙ
УКРАИНЕ В 1920-Е ГОДЫ**

Характеризується отношения легальных украинских политических партий Галичины к большевикам в целом и к советской Украине в частности. Рассмотрено отношение к УССР таких западно-украинских политических партий: Украинской народной трудовой партии, Украинского национального демократического объединения, Украинской социал-демократической партии и Украинской социалистической радикальной партии.

Ключевые слова: Украинская народная трудовая партия, Украинское национальное демократическое объединение, Украинская социал-демократическая партия, Украинская социалистическая радикальная партия, советская Украина.

Danylo Kravets

**ATTITUDE OF LEGAL POLITICAL PARTIES IN GALICHYNA TO THE SOVIET UKRAINE IN
1920TH .**

The article analyses attitude of legal political parties in Galychyna to the Soviet Ukraine in 1920th . Most of the Ukrainian political parties stood on anti-Soviet platform and were against bolshevism at all. Only the part of UNDO party – the group of E.Petrushevitch supported Soviet Ukraine and its communists government. Legal socialistic parties were also the opponents of new communistic Ukraine.

Key words: Ukrainian peoples working party, Ukrainian national democratic union, Ukrainian social-democratic party, Ukrainian social-radical party, Soviet Ukraine.

УДК 94 (477): 82.1

Ірина Скакальська

**ВНЕСОК УКРАЇНСЬКОЇ РЕЛІГІЙНОЇ ЕЛІТИ ВОЛИНИ У РОЗВИТОК ДУХОВНОГО
ПОТЕНЦІАЛУ НАРОДУ**

Статтю присвячено аналізу становища та ролі православного духовенства у Речі Посполитій міжвоєнного періоду. Показано вплив духовної еліти на суспільне, релігійне та культурно-просвітницьке життя Волині у досліджуваний період.

Ключові слова: українська релігійна еліта, Волинь, духовний потенціал, православна церква, міжвоєнний період.

Національне життя українців Волині в умовах Польської держави перебувало під вагомим впливом православної церкви. Її роль у процесах національного усвідомлення, збереження власної ідентичності, всебічних проявів культурного, політичного й економічного життя виявилася хоч і не визначальною, зате надзвичайно важливою. Православна церква стала на той час виразником духовних і національних інтересів українців Волині.

В умовах відсутності Української державності релігійні діячі перебрали на себе низку суспільних функцій, що не стосувалися діяльності суто релігійної організації.

У цьому контексті особливої актуальності набуває повернення історичної правди про роль української православної церкви та її представників у суспільних процесах на Волині у період між двома світовими війнами ХХ ст. Багатогранність і неоднозначність окресленої проблеми потребує об'єктивних, не обтяжених політико-ідеалістичними стереотипами, досліджень різних сфер науки. Релігія може виступати консолідуючим чинником для нації і навпаки – бути генератором деструктивних явищ. Сучасна Українська держава має забезпечити конфесійний мир громадян та зосередити їх релігійні почуття на культурному і моральному зростанні народу.

Метою статті є науковий аналіз внеску української релігійної еліти Волині у міжвоєнний період у національно-культурне виховання молодого покоління. Відповідно, ми можемо запозичити їх досвід у боротьбі з сучасними негативними явищами суспільства та у становленні високих моральних ідеалів народу, його духовності, толерантності, поваги, гуманістичних переконань.

У статті автор сконцентрувала свою увагу на вирішенні таких дослідницьких завдань, що полягають у необхідності розкриття культурно-просвітницької праці релігійної еліти і з'ясування її ролі у збереженні моральних цінностей у суспільстві.

Окреслена нами проблема не знайшла повного висвітлення в історичній науці. Історії церкви присвячена значна кількість праць, виданих в Україні та за кордоном. Є праці загального характеру, що окреслюють релігійне становище всієї Європи [4]. Серед останніх досліджень варто назвати праці Г. Степаненко [22], Н. Шип [27], В. Борщевича [2–3], С. Гладкого [9], В. Рожко [19] та ін.

Висвітлюють цю проблематику наукові доробки вчених діаспори, зокрема, дослідження протоієрея Митрофана Явдося [16], митрополита Іларіона (Огієнка) [13], О. Вороніна [8] та ін.

Проблеми історії церкви висвітлені також у роботах вітчизняних науковців: праці А. Колодного [11], дослідження священнослужителів, зокрема О. Федорова [26], також твори власне української духовної еліти Волині міжвоєнного періоду XX ст., наприклад, А. Річинського [17], С. Жука [10] та інших.

На Волині в досліджуваний період діяли дві основні церкви – автокефальна православна церква в Польщі і римо-католицька, остання мала повну підтримку влади. У православній церкві становище було набагато складнішим. У цей час літургії і надалі відправлялися церковнослов'янською мовою, а проповіді виголошувалися російською. Російськомовною залишалася уся богословська література. Це була складна ситуація. Внаслідок перепису 1931 р. в Кременецькому повіті проживало 243032 осіб, серед них православних – 184517 осіб [20, с. 739].

У 20-х рр. XX ст. у середовищі вірних автокефальної православної церкви розпочався на Волині рух за українізацію церкви [10, с. 41]. Саме Волинь відіграла важливу роль в історії Української православної церкви. Могиллянське товариство в Луцьку і декілька церковних об'єднань активно працювали в напрямку українізації церкви. Кременецька православна духовна семінарія і православний факультет у Варшавському університеті виховували в національному дусі майбутніх українських православних священників [10, с. 42].

Підкреслюємо, що саме на Волині розпочалася українізація православного церковного життя, як підтвердження цього, наводимо відозву єпископа Кременецького Діонісія, датовану 6 січням 1921 року, у ній зазначалось: "Найбільше значення в житті народів має національна ідея в часи загальної розрухи, коли не можуть витримати могутні народи і не мають на що спертися". Духовенству пропонувалось: "Кажіть народові промови на його рідній мові, пояснюйте йому [12, с. 86] на тій же мові богослужіння, Святе Письмо, обряди церковні оголошуйте вслух, зрозумілою вимовою церковних пісень і молитов, а він – наш добрий народ – зрозуміє наше піклування про нього і в свій час щиро подякує Вам за вашу пастирську любов" [12, с. 87].

Саме вихованням таких священників займалась Кременецька православна семінарія. Зокрема, молода генерація українського духовенства, що виховувалась в семінарії, ще під час навчання мала змогу осягнути основи українського національного світогляду, пережити відчуття єдності зі своїм народом, перейнятися його минулим і майбутнім, служити йому, Богові й рідній церкві.

Таким чином, писав професор І. Власовський, семінарія у Кременці готувала далеко не таких кандидатів, яких бажав польський уряд. Кандидати на майбутніх священників православної церкви, вихованці Кременецької семінарії не піддавались полонізації, навпаки, у переважній більшості вони у старших класах були вже зовсім свідомими українськими патріотами. Під тиском учнів у 1921 р. в семінарії введено вивчення української мови [11, с. 47].

Слід зауважити, що формування українського світогляду в кандидатів до священства, вихованців семінарії, відбувалось не без участі викладачів-патріотів, які працювали в цьому навчальному закладі. Серед них найвідоміші – це професори М. Кобрин, В. Біднов, Л. Данилевич, Ф. Кульчинський та інші [9, с. 146]. Їх невтомна праця, пов'язана з навчанням і вихованням майбутніх пастирів, не обмежувалась уроками, вони проводили чимало позаурочної роботи, пов'язаної з українізацією семінарії: перекладали і видавали українські підручники з богословських предметів, організовували культурно-освітні заходи у семінарії, поглиблювали знання учнів на заняттях гуртків тощо.

Вихованці семінарії відігравали активну роль у суспільно-політичних процесах, що відбувались на Волині у міжвоєнний період XX ст. Про це знала і польська адміністрація, тому розпочала ліквідацію православної семінарії у Кременці. У 1934/1935 навчальному році припинили вступні екзамени до першого класу, щоб закриттям класу кожного року згодом ліквідувати її цілком.

У той же час українці прагнули організувати в Кременці православний богословський ліцей, до якого могли б вступити усі бажаючі після закінчення 4 класу гімназії. Проте польська влада не бажала бачити такий ліцей у Кременці, чи будь-де на Волині [10, с. 42].

Поляки розуміли, щоб підготувати пастирів до польського православного костелу з українців, потрібно їх відірвати від рідного середовища і виховувати у польському оточенні. З цією метою у Варшаві мав бути організований православний богословський ліцей, а перед тим у 1935/1936 навчальному році було відкрито православний митрополичий інтернат на державні кошти, і з його вихованців мали бути майбутні ліцеїсти та пастори Польської православної церкви з

богослужбовою польською мовою. Друга світова війна та розгром і окупація нацистами Польщі призвели до повного краху планів польських шовіністів, які намагалися підготувати з української моводі таких служителів [9, с. 152].

Українська громадськість, її провідні представники, намагалась протидіяти окатоличенню. Як приклад, у Почаєві 3–10 жовтня 1921 р. відбулося Волинське єпархіальне зібрання представників духовенства і мирян з метою українізації православ'я [12, с. 86]. Також під тиском українських політичних партій та громадських організацій, зокрема, товариства "Просвіта", у 1924 р. Синод православної церкви в Польщі прийняв постанову про використання рідної мови у церковно-релігійному житті.

Також ще однією ілюстрацією українізації церкви виступала маніфестація, що відбулася у Почаївській лаврі на день преподобного Іова 28 серпня (10 вересня) 1933 року. У цей день до лаври понад 15–20 тисяч осіб, як подавали часописи. Депутати-полонофіли ("бебеки") зручно підготували сотні молодих осіб, що маніфестували свій протест проти русифікаційної церковної лінії митрополита Діонісія [21, с. 407].

Було зрозуміло, що ця маніфестація добре готувалася, але вона ніколи не вдалася б, коли б не було для неї сприятливого ґрунту в тодішньому церковному житті.

Перед закінченням богослужби двоє юнаків повісили на дзвіниці довжелезного українського жовто-блакитного прапора. І тільки прапор замаяв, як сотні інших українських прапорів та транспарантів замаяли скрізь на монастирському подвір'ї. Написи на транспарантах були такого змісту: "Хочемо Української церкви!" "Хочемо тільки українського єпископату!" "Хочемо української богослужбової мови!" "Діонісій, геть до Москви!" "Почаївська лавра мусить бути українською!" та інші.

У Почаєві відбувся мітинг. Виступали депутати сейму про необхідність українізації церкви. Депутати перечитали заготовлену петицію до собору єпископів і усі її прийняли оплесками.

Наслідки зібрання виявилися такими: митрополит Діонісій, як росіянин, змушений був зректися української Волині. Архієпископом Волинським призначили українця-холмщак Олексія Громадського. У Почаївському монастирі перестали проголошувати проповіді російською мовою – далі вони виголошувались українською мовою. Архієпископ Олексій запровадив проповідь українською мовою в усій Волині. У його консисторії використовували українську мову, видавали для Волині журнал "Церква і Народ". У Почаївській лаврі зникли написи російською мовою [21, с. 410].

Започаткований українською інтелігенцією та національно свідомим духовенством у 1927 р. процес українізації православної церкви в Польщі сприяв появі на Волині як сильних духовних постатей, так і священнослужителів – молододі генерації місцевого походження. Серед них – митрополит Никанор (Абрамович) (1883–1969 рр.) народився у с. Мизів Ковельського повіту. Після закінчення Київської духовної академії в 1910 р. і прийняття священницького сану в м. Володимирі працював настоятелем церков у волинських селах Білиці, Тишковиці, Сільце. Коли 3–4 жовтня 1921 р. у Почаєві проходив Волинський єпархіальний з'їзд, він відправив у Почаївській лаврі вперше Службу Божу рідною мовою. У грудні 1922 р. владика Діонісій підносить його до сану протоієрея і нагороджує золотим наперсним хрестом [17, с. 141].

Владика Анатолій (Дублянський) народився 11 листопада 1912 р. Закінчив Луцьку гімназію, а згодом – Варшавський університет, здобувши титул магістра філософії у сфері історії. У 1932 р. "Українська нива" друкує його першу наукову розвідку з історії волинської землі. Його праця "Луцьк. Історичний нарис", матеріали до якої він зібрав у бібліотеці Віленського університету ім. Ст. Баторія [17, с. 143].

Ще один знаний релігійний діяч Волині – Василь Біднов (1874–1935 рр.) відомий як український історик церкви, професор, редактор "Православної Волині", яку видавав у Кременці у 30-х роках ХХ ст. [17, с. 212].

Серед представників духовної еліти виокремлювався відомий церковний та освітянський діяч, професор Михайло Кобрин (1871–1956 рр.). Виходець із багатодітної селянської родини, Михайло Петрович був найстаршим і найобдарованішим. Ще в юнацькі роки глибоко усвідомив, що Бог – "це велике слово, найбільше з усіх слів, що існують в мові людській!.. Віра в існування Бога властива людям. Люди завжди й всюди на всіх ступенях свого розвитку вірили в Бога, почитали його". Так писав Михайло Кобрин у праці "Існування Бога в світі", виданій у Кременці 1936 р. [4].

Професор Михайло Кобрин викладацьку працю в Кременецькій православній семінарії поєднував із перекладацькою. Адже у зв'язку з проголошенням автокефалії необхідно було мати богослужбові книжки українською мовою, налагодити їх видання. Це мало прискорити українізацію православної церкви. Для цього передсоборне зібрання православної автокефальної церкви в Польщі (ПАПУ) розробило специфічне положення про нові переклади церковно-богослужбових книг та їх видання. На зібранні професор М. Кобрин виступив з доповіддю "Про мову Богослужіння", у ній він, на основі глибокого вивчення історії православної церкви, аргументовано стверджував, що

запровадження рідної мови народу в богослужінні – основа пасторської діяльності, що не порушує традицій православної церкви. Таку ж позицію на зібранні зайняв відомий вже тоді учений-богослов професор Іван Огієнко [14, с. 266].

Ім'я і діяльність скромного діяча на волинській релігійній і культурно-просвітницькій ниві священика Михайла Тучемського (1870?–1945) ще недостатньо вивчена. Його подвижництвом створювався на початку століття Острозький культурний центр навколо замку князів Острозьких. Він – організатор Острозького музею, відомий також і як публіцист. Випускник Волинської духовної семінарії, М. Тучемський був рукоположений у священицький стан 1896 р. в Почаївській лаврі.

У 1902–1903 рр. М. Тучемського перевели в Остріг спостережником церковноприходських шкіл Острозького повіту. Тут він став ініціатором створення церковно-просвітницького братства імені князів Острозьких (затверджене у 1909 р.). У Острозький період розпочалась його публіцистична діяльність. Спочатку це були короткі інформації про діяльність братства. Після Першої світової війни М. Тучемський був настоятелем у с. Вербовці Кременецького повіту і працював тут з впорядкування парафії. Згодом отримав призначення настоятелем Кременецького Св. Миколаївського собору, а одночасно і членом Волинської духовної консисторії. Займався впорядкуванням занедбаного собору [18, с. 573].

Найвідоміша праця М. Тучемського "По глухих закутках Волинського Полісся", у ній він описав подорож архієпископа Волинського та Кременецького Волинню [16, с. 88]. М. Тучемський відзначав, що владики промови виголошував рідною мовою віруючих [19, с. 576].

Не можемо залишити поза увагою і постать відомого громадсько-політичного, церковного діяча, лікаря, краєзнавця А. Річинського (1892–1956 рр.). У 1911 р. він започаткував часопис "Нові дороги" [8, с. 9]. Активна просвітницька і організаційна робота А. Річинського була призупинена польською владою, що встановилась на Волині. Новій владі не сподобались українофільські переконання молодого лікаря і почалося його переслідування. Проте він не полишає активної громадської роботи. З 1924 р. А. Річинський редагує і видає власним коштом "незалежний місячник українського церковного відродження" "На варті" [8, с. 10]. Творча спадщина А. Річинського досить значна. Праця А. Річинського "Проблеми української релігійної свідомості" є об'ємною і надзвичайно багатую ідеями. Так, наприклад, автор підкреслює важливість функціонування української мови в культовій і позакультовій діяльності української церкви [8, с. 124].

Митрополит Олексій Громадський – відомий церковний діяч на Волині. З 1920 р. протоієрей Олексій виконує обов'язки настоятеля Кременецького Богоявленського монастиря. З квітня 1921 р. – він ректор реорганізованої Волинської духовної семінарії. Творча спадщина владики Олексія охоплює широкий спектр питань, актуальних у першій половині ХХ ст. та становить певний інтерес і сьогодні. Праця "До історії Православної церкви у Польщі за десятиліття перебування на її чолі блаженішого митрополита Діонісія (1923–1933 рр.)". Владика Олексій пише це дослідження, перебуваючи архієпископом Волинським та Кременецьким (1927 р.). У творі проголошується ідея автокефалії православ'я у Другій Речі Посполитій [15, с. 137].

М. Черкавський – видатний громадсько-політичний діяч, просвітянин, педагог, публіцист. У своїх статтях відстоював українську мову, культуру, національну школу. У статті "Наше духовенство" піднімає важливе питання освітнього рівня православного духовенства Волині. Автор підкреслює, що православні священики повинні бути "справжнім світочем не тільки віри й моралі, але культури і знання". Цим вони спонукатимуть прагнення народу до вивчення своєї культури, освіти [16, с. 179].

С. Жук – відомий громадсько-політичний діяч, просвітянин, публіцист, виходець із священицької сім'ї, крім того мав і духовну освіту. Його монографія "Короткий історичний нарис Почаївської Успенської Лаври" вийшла у видавництві "Церква і нарід" в 1938 р. під псевдонімом С. Жука – С. Антонович. Для її написання С. Жук залучає значну кількість джерел. Основна проблема, яку С. Жук піднімає у монографії, – це українізація церкви [5].

Варто згадати випускника Кременецької духовної семінарії Ю. Шумовського, археолога, православного священика родом з Волині. Юрій Федорович залишив про родину Шумовських – його батьків, братів і сестер – Арсена, Петра, Павла, Олександру і Анастасію, багатотомні спогади "Зруйноване гніздо, чи Історія однієї священицької родини на Волині".

Автор на початку своєї праці подає чітку характеристику священства й душпастирства: "Наше духовенство віддавало ідейно всі свої сили, знання і турботи для душпастирської праці в парафії, було освічене теологічно, виховане духовно й релігійно та несучи власний хрест своїх обов'язків, було для парафіян духовними опікунами, а то й несли для людей культурно-освітню працю, медичну поміч та правничу пораду...[22].

Традицію захисників рідної віри на Волині у міжвоєнний період продовжили депутати та сенатори парламенту Другої Речі Посполитої. Так, парламентарі порушували питання стосовно унормування становища церкви та віруючих у державі. Депутат С. Козицький у листопаді 1923 року

в одній зі своїх промов порушив справу осадництва й використання урядом на ці цілі церковних земель [23, с. 410]. Одночасно він наголосив на загрозливій тенденції – появі польської мови у православному богослужінні. Наступного року спроба Синоду православної церкви у Польщі запровадити новий стиль наштотхнула на протест як депутатів, так і населення. У зміні стилю проявився наступ католицизму.

У 1928–1930 рр. депутатським мандатом володів відомий на Волині діяч-професор Іван Власовський. Йому, як одному з представників наростаючого національно-церковного руху, завдяки особистим зв'язкам з єпископом Олексієм (Громадським), вдалося започаткувати діалог між українцями та ієрархією ПАЦП. Лише потужний тиск промосковських сил зірвав цю спробу [23, с. 411].

Здобутком парламентарів та усієї свідомої православної громади Волині – довгоочікувана висвята на вікарного єпископа Луцького архимандрита Полікарпа (Сікорського) [23, с. 412].

У складних повоєнних умовах допомогу від церкви отримували як наукові фундації, мистецькі школи, так і окремі особи. Після Першої світової війни на Волині зосередилося чимало діячів української культури. Духовенство було прихильником думки про вагомий роль друкованого слова у національному розвитку й поступі. Українська православна церква взяла найдіяльнішу участь у відновленні й налагодженні праці товариства "Просвіта" у 20–30-х рр. ХХ ст. Церква надавала значну увагу виданню й поширенню релігійної літератури та преси.

У найскладніші історичні періоди лише релігійні почуття українців, в основі яких була православна віра, виступали порятунком, що допомагав вижити. Аналогічна ситуація склалася і на Волині у міжвоєнний період ХХ ст. Зокрема, релігійна еліта стає виразником духовних та етичних почуттів волинян, впливаючи на формування молоді патріотичних та християнських рис.

Список використаних джерел

1. Бірюліна О. А. Михайло Тучемський – волинський релігійний та культурно-просвітницький діяч / О.А. Бірюліна // "Роде наш красний..." (Волинь у долях краян і людських документах). Наукове видан. / Упорядники Л. К. Оляндер, М. М. Кучерепа. – Луцьк: "Вежа", 1996. – Т. 2. – С. 7–89. 2. Віллем Ж.- П. Європа та релігії. Ставки ХХІ-го ст. / Віллем Ж.- П. / Пер. з фр. – К.: Дух і літера, 2006. – 331 с. 3. Воронин О. О. Автокефалія Української Православної Церкви / О. О. Воронин. – Кенсінгтон, США: Видавництво "Воскресіння", 1990. – 64 с. 4. В. Л. Із минулої історії українзації православної Церкви на Волині / В. Л. // Літопис Волині. – Вінніпег, Канада, 1990. – Вип. 16. – С. 76. 5. Жук С. Короткий історичний нарис Почаївської Успенської Лаври / С. Жук. – Кременець: Церква і нарід, 1938. – 198 с. 6. Колодний А. М. Україна в її релігійних виявах. Монографія / А. М. Колодний. – Львів: СПОЛОМ, 2005. – 336 с. 7. Федорів Ю. Історія церкви в Україні. Репринтне видання / Ю. Федорів. – Львів: Монастир Монахів Студитського Уставу. Вид. відділ "Свічадо", 2001. – 363 с. 8. Річинський А. В. Проблеми української релігійної свідомості / Річинський А. В. / Упоряд. А. Колодний. – К.: Світ Знань, 2000. – 432 с. 9. Рожко В. Духовні православні освітні заклади Волині Х – ХХ ст.: Історико-краснознавчий нарис / В. Рожко. – Луцьк: Медіа, 2002. – 280 с. 10. Скакальська І. Громадсько-політична діяльність Семена Жука / І. Скакальська. – Кременець: ВІД КОГП ім. Тараса Шевченка, 2006. – 160 с. 11. Сивіцький М. Записки сірого волиняка. 2-ге вид. / М. Сивіцький – К.: Видавництво імені Олени Теліги, 2000. – 400 с. 12. Стоколос М. Українізація православної церкви на Волині у 20–30-х рр. історичний досвід і сучасність / М. Стоколос // Волині і Волинське зарубіжжя. – Луцьк, 1994. – С. 86–88. 13. Україна прийде до єдиної помісної церкви // Голос православ'я. – № 7 (175). – квітень, 2006. 14. Чернихівський Г. І. Портрети пером: статті, есе, рецензії / Г. І. Чернихівський. – Кременець-Тернопіль, 2001. – 307 с. 15. Протоієрей Олег Мельничук. Свято-Богоявленський Кременецький монастир у контексті історії Православ'я в Україні / Олег Мельничук – К., 2007. – 216 с. 16. "Роде наш красний..." (Волинь у долях краян і людських документах). Наукове видан. / Упорядники Л. К. Оляндер, Л. В. Бублейник, М. М. Кучерепа. – Луцьк: "Вежа", 1996. – Т. 2. – 344 с. 17. Марківська Л. Л. Українська інтелігенція Волині між двома світовими війнами: дис. канд. іст. наук: 07.00.01 / Людмила Леонтіївна Марківська. – Луцьк, 2003. – 230 с. 18. Труженик на ниві Христовій // Церква і нарід. – 1936. – Ч. 18. – С. 573–574. 19. Прот. Михайло Тучемський На апостольській праці архієрейського служення на Волині (враження від візитації парафій Високопреосвященішим Архієпископом Алексієм на Волині в місяці серпні 1936 р.) // Церква і нарід. – 1936. – Ч. 18. – С. 574–579. 20. В. К. Віросповідний та національний склад населення пн.-сх. земель Польщі / В. К. // Церква і нарід. – 1936. – Ч. 22. – С. 739–743. 21. Огієнко І. (митрополит Іларіон) Свята Почаївська лавра / Іван Огієнко – К.: Наша культура і наука, 2004. – 440 с. 22. Шумовський Ю. Зруйноване гніздо, чи Історія однієї священницької родини на Волині / Юрій Шумовський. – Том 1. – США: Саванна, 1994. 23. Борщевич В. Роль парламентської репрезентації в обороні українського православ'я на Волині у 20–30 роках ХХ століття / В. Борщевич // Виховання молодого покоління на принципах християнської моралі в процесі духовного відродження України. Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції. Статті, доповіді, виступи. – Острогож, 1998. – С. 410–419.

Ирина Скакальская**ВКЛАД УКРАИНСКИХ РЕЛИГИОЗНОЙ ЭЛИТЫ ВОЛЫНИ В РАЗВИТИЕ ДУХОВНОГО ПОТЕНЦИАЛА НАРОДА**

Статья посвящена анализу положения и роли православного духовенства в межвоенной Речи Посполитой. Показано влияние духовной элиты на общественное, религиозное и культурно-просветительское жизни Волыни первой половины XX в.

Ключевые слова: украинская религиозная элита, Волынь, духовный потенциал, православная церковь, первая половина XX в.

Iryna Skakalska**UKRAINIAN CONTRIBUTION VOLYN IN THE RELIGIOUS ELITE OF RELIGIOUS POTENTIAL OF THE PEOPLE**

This article examines the status and role of the Orthodox clergy in interwar Poland. The influence of the spiritual elite of social, religious, cultural and educational life of Volyn first half of the twentieth century.

Key words: Ukrainian religious elite, Volyn, spiritual potential, the Orthodox Church, the first half of the twentieth century.

УДК 94 (477)**Ігор Андрухів, Ігор Пилипів****КАТОЛИЦЬКА АКЦІЯ 30-Х РР. XX СТ. ТА ЇЇ ВИХОВНИЙ ВПЛИВ НА УКРАЇНСЬКУ МОЛОДЬ ГАЛИЧИНИ**

У статті розкривається діяльність греко-католицької церкви у вихованні української молоді на принципах релігійної моралі та християнських цінностей. Показана організаційна робота церкви у створенні масового християнського молодіжного руху "Католицька акція" та створення "Марійських товариств", студентської "Обнови", "Католицької асоціації української молоді під назвою "Орли"-КАУМ.

Ключові слова: греко-католицька церква, "Католицька акція української молоді", українські молодіжні товариства, релігійний світогляд, виховання.

Проблема пошуку ефективних форм і методів виховної роботи серед молоді як в минулому, так і сьогодні в умовах державної самостійності України є однією з визначальних. Адже від того, в якому дусі виховуватиметься молодь, залежатиме майбутнє держави. Цим і визначається актуальність дослідження.

Наукова новизна полягає в тому, що практично вперше розкрита виховна роль греко-католицької церкви (ГКЦ) на прикладі проведення "Католицької акції" (КА) у 30-ті рр. XX ст.

Метою дослідження є розкриття форм і методів ГКЦ в організації масового аполітичного молодіжного руху в Східній Галичині.

Завдання дослідження базуються на всебічному висвітленні основних аспектів виховної діяльності греко-католицького духовенства серед української молоді на основі християнської моралі на прикладі "Католицької акції".

Особливість пошуку ефективних шляхів виховання молоді в Україні зумовлювалися, як відсутністю державності, так і наявністю різних підходів у розв'язанні цієї проблеми. Особливо це характерно для Східної Галичини з другої половини XIX – у першій третині XX ст. На відміну від Наддніпрянської України, де все ж таки був відчутний вплив російського абсолютизму в усіх сферах життя, на території Галичини в умовах більш ліберального австро-угорського абсолютизму все ж таки було більше умов для діяльності українських товариств, політичних партій, які, крім основної статутної діяльності, проводили і значну виховну роботу.

Свідченням цих процесів було виникнення на межі XIX–XX ст. таких молодіжних товариств, як "Сокіл" (1894 р.) [1], "Січ" (1900 р.) [37, с. 994], "Пласт" (1911 р.) [2, арк. 5–8], "Стрілецьких секцій" (1913 р.) [20, с. 61–65], у яких виховувалися майбутні патріоти, які з початком Першої світової війни у складі легіону Українських січових стрільців, а згодом в Українській Галицькій армії намагалися здобути волю для України та відродити соборну незалежну українську державу.